

УДК 331.5

JEL E 24, O 15

DOI: 10.31471/2409-0948-2019-2(20)-103-111

Зелінська Галина Олексіївна
доктор економічних наук, професор
професор кафедри прикладної економіки
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: zelinska_haluna@i.ua
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2175-4883>

РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Анотація. В статті висвітлено питання стосовно регулювання людських ресурсів на ринку праці України. Дослідження дозволяють стверджувати, що ситуація на ринку праці України потребує постійного моніторингу держави. Наголошено, що регулювання зайнятості та безробіття на ринку праці мають бути у центрі уваги на різних рівнях управління, оскільки збільшення зайнятості населення веде до поліпшення життєвого рівня населення та сприяє зменшенню напруги на ринку праці. Обґрунтовано, що безробіття населення несе загрозу безпеці не тільки політичній, економічній, але й соціальній. З'ясовано, що сьогодні Україна розвивається за індустріальною моделлю розвитку економіки, для якої є характерним збільшення попиту на висококваліфіковані кадри, орієнтація на їх інноваційність та мобільність. Попри це передові країни світу переходять до постіндустріальної моделі розвитку економіки. Доведено, що сучасна система зайнятості досі зберігає характерні риси індустріальної моделі. Наголошено, що характерними рисами сучасного стану ринку праці України є дисбаланс між попитом і пропозицією, система освіти не відповідає реальним потребам ринку праці, який потребує нині висококваліфікованого конкурентного працівника.

Окрему увагу приділено питанню щодо напрямів державного регулювання зайнятості та безробіття зокрема, вказано, що пріоритетними напрямками державного регулювання зайнятості населення є проведення економічної політики в інтересах зайнятості. Визначено, що держава відіграє роль каталізатора у формуванні соціальної політики, а розвиток людських ресурсів має стати стратегічним напрямом Програм розвитку України. Визначено, що для досягнення мети у сфері праці та швидкого економічного зростання в умовах скорочення чисельності населення потребує покращення умов і посилення стимулів формування трудового потенціалу та максимально ефективного його використання. Визначено, що гнучке поєднання державного регулювання й ринкового самоврядування, особливо зараз забезпечує, з одного боку, пом'якшення витрат етапу реформування, а з іншого – організований відхід від централізованого управління до соціального партнерства держави, роботодавців і органів місцевої влади. Рекомендовано запровадження в Україні моделі економіки з дорогою робочою силою, що створить умови для гідної праці, самореалізації її громадян та достойного життя.

Ключові слова: ринок праці, регулювання, Україна, зайнятість, безробіття, населення.

Zelinskaya Halyna Oleksiivna
doctor of economics, professor
professor of the Department of Applied Economics
76019, Ivano-Frankivsk, street. Carpathian, 15
e-mail: zelinska_haluna@i.ua

THE REGULATION OF EMPLOYMENT IN THE LABOUR MARKET UKRAINE

Abstract. The article deals with the issue of regulation of human resources in the labor market of Ukraine. The studies suggest that the situation in the Ukrainian labor market requires constant monitoring by the state. It is noted that regulation of employment and unemployment in the labor market should be the focus of attention at different levels of government, since the increase in employment leads to an improvement in the living standards of the population and helps to reduce tensions in the labor market. It is proved that the unemployment of the population is a threat to the security not only political, economic, but also social. It is found out that today Ukraine is developing according to the industrial model of economic development, which is characterized by an increase in the demand for highly qualified personnel, focus on their innovation and mobility. Despite this, the advanced countries of the world are moving to a post-industrial model of economic development. It is proved that the modern employment system still retains the characteristic features of an industrial model. It is emphasized that the characteristic features of the current state of the Ukrainian labor market are the imbalance between supply and demand, the education system does not meet the real needs of the labor market, which requires a highly qualified competitive worker.

Special attention is paid to the issue of state regulation of employment and unemployment, in particular, it is indicated that the priority areas of state regulation of employment should be the implementation of economic policy in the interests of employment. It is determined that the state plays the role of a catalyst in the formation of social policy, and the development of human resources should become a strategic direction of the Development Programs of Ukraine. It is determined that in order to achieve the goal in the field of labor and rapid economic growth, in the conditions of population reduction, improvement of conditions and strengthen incentives for the formation of labor potential and its most effective use. It is determined that a flexible combination of state regulation and market self-government, especially now provides, on the one hand, the mitigation of the reform phase, and, on the other hand – an organized departure from centralized management to the social partnership of the state, employers and local authorities. It is recommended to introduce the model of economy with expensive labor force that will create conditions for decent work, self-realization of its citizens and decent life.

Key words: labor market, regulation, Ukraine, employment, unemployment, population.

Вступ. Розвиток економіки будь-якої держави визначають наявні людські ресурси, їх здібності до ефективної праці, а також наявність умов для її здійснення. Тому можливість займатися ефективною працею, забезпечення зайнятості та її регулювання можна розглядати як чинники стійкого економічного зростання держави. Стійке економічне зростання розширює можливості зайнятості, приводить до скорочення безробіття, збільшення продуктивності праці та підвищення доходів працівників. У випадку, коли економічне зростання не супроводжується збільшенням кількості робочих місць, підвищенням продуктивності праці та доходів, користь отримують тільки ті, хто працює, а у цілому відбувається зростання безробіття та збільшення розриву між зайнятими і безробітними.

Регулювання зайнятості стає складниками управління розвитком суспільства, стійкого економічного зростання країни, оскільки економіка держави є цілісною системою і функціонує як єдиний організм.

Таким чином, пріоритетними напрямками державного регулювання зайнятості населення мають стати проведення економічної політики в інтересах зайнятості та регулювання безробіття. Останнє полягає у створенні економічних передумов зайнятості завдяки розробленню і реалізації економічної політики, спрямованої на розвиток нових та збереження ефективних робочих місць. У зв'язку з цим необхідним є поєднання інвестиційної, кредитно-грошової, податкової, бюджетної політики держави з політикою зайнятості. Актуальність даного питання зумовила обрану тему для дослідження.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Вивчення причин і пошук оптимальних шляхів вирішення проблеми зайнятості та безробіття населення та їх вплив на соціально-економічне зростання держави та регіонів стали об'єктом дослідження науковців України та світу, зокрема Д.Богині, Л. Безтелесної, О. Грішнєвої, Т. Заяць, Л. Крамченко, Е. Лібанової, Л.Лісогор, У. Садової, Л. Семів, М. Семикіної, О.Таршиної, Дж. Кейнса, Л. Рофе, Дж. Стігліца, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера, Ф. Шнайдера та інших [1-12].

Водночас актуальним є визначення інноваційної спрямованості розвитку економіки як передумови якісного оновлення ринку праці, вивчення організаційно-економічних та соціальних механізмів структурної його модернізації. В умовах нових викликів питання функціонування, регулювання та розвитку ринку праці залишається актуальним та потребує розроблення нових інструментів та методів оцінювання їх дієвості.

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах нестабільності економічної ситуації, посилення впливу інноваційних, інформаційних і комунікаційних технологій є на часі пошук нових шляхів і методів подальшого соціально-економічного розвитку України. Перспективи її розвитку, існування як незалежної європейської держави дедалі більше залежать від вирішення актуальних соціальних завдань. Одним з таких завдань є регулювання зайнятості та безробіття на ринку праці.

Отже, моніторинг стану ринку праці, використання на ньому людських ресурсів та розроблення ефективного механізму регулювання зайнятості населення та безробіття потребують постійного вивчення. Від того, наскільки держава послідовно здійснюватиме ефективну політику у сфері праці, залежатиме політична, економічна та соціальна безпека держави, міграційні настрої та гідне життя населення.

Мета статті полягає у обґрунтуванні напрямів державного регулювання зайнятості і безробіття населення на ринку праці.

Висвітлення основного матеріалу. Глобалізація світового економічного простору зумовлює посилення ролі людського фактору у підвищенні конкурентних можливостей національної економіки. Сьогодні місце країни в світовому рейтингу конкуренції визначається освітнім рівнем нації, розвитком ключових виробничо-технологічних систем новітнього технічного укладу та інформаційного середовища, появою новітніх інформаційних технологій в умовах посилення глобалізаційних процесів, можливостями економіки до генерації високої інноваційної активності [13, с. 148].

В різних країнах світу тільки починається трансформаційний перехід від індустріальної моделі до постіндустріальної моделі економіки, від постіндустріальної моделі до інформаційної, що зумовлено різним рівнем готовності до трансформаційних змін, а саме: людським розвитком, розвитком соціального капіталу, підвищенням глобалізаційних процесів, збільшенням інновацій, забезпеченням високого рівня економічної свободи, стимулюванням підприємницької активності тощо.

Основними ознаками індустріальної моделі економіки є збільшення попиту на висококваліфіковані кадри з високим рівнем адаптивності, інноваційності, мобільності в контексті постійного розвитку інформаційних технологій; посилення ролі безперервної освіти; впровадження інноваційних технологій надання освітніх послуг; здійснення соціальних реформ для розвитку високотехнологічних інституцій та культури; активізація процесу ефективного перерозподілу функцій між державними та недержавними

інституціями; розвиток публічно-приватного партнерства; поширення соціальної відповідальності бізнесу; розвиток інноваційних засад соціально-трудова відносин [14].

Постіндустріальна модель економіки характеризується підвищенням попиту на професіоналів та фахівців; посиленням інтелектуалізації виробництва та інформатизації суспільства; звуженням демографічного базису; посиленням ролі інтелектуальної праці; великою потребою в оновленні знань; розвитком інформаційної інфраструктури; взаємодією між державними та приватними інституціями; розвитком соціального партнерства; посиленням індивідуалізації; підвищенням рівня адаптованості кадрів до інноваційних змін (особливо в ІТ- секторі, науці); поширенням інформаційних технологій в умовах глобалізації. Саме ці зміни впливають на зміни стратегічних секторів національних економік на сучасному етапі розвитку, а також є основними причинами трансформаційних зрушень в сучасній структурі зайнятості на ринку праці [14].

Що стосується України, то сучасна система зайнятості досі зберігає характерні риси індустріальної моделі. Проблеми безробіття, неформальної зайнятості, незадоволеність умовами та якістю праці, неузгодженість інтересів учасників соціально-трудова відносин, відсутність прямого зв'язку між продуктивністю праці й винагородою унеможливають перехід України від індустріальної системи зайнятості до постіндустріальної системи [15, с. 93]. Наявна системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів не забезпечує перепідготовки працівників, які вивільнюються, за перспективними напрямками розвитку секторів економіки. Здебільшого перепідготовку кадрів здійснюють стосовно професій, які не потребують високої кваліфікації.

Сучасний стан ринку праці в Україні характеризується переважно негативними тенденціями: скорочується чисельність зайнятих осіб, триває процес закриття підприємств, зокрема через звуження сфери підприємницької діяльності, прогресують міграційні настрої найбільш активної частини населення за кордон, значно збільшується рівень внутрішньої, зокрема вимушеної міграції населення. У країні спостерігаємо погіршення економічної ситуації, загострення фінансової кризи, скорочення доходів та видатків державного бюджету, загострення соціальної нерівності. В сучасних умовах розвитку характерними є високий рівень смертності працездатного населення, особливо чоловічої статі; низький рівень якості соціальних послуг; невисокий рівень достатку населення. Якщо аналізувати сучасну демографічну ситуацію в країні, то необхідно зазначити, що протягом періоду незалежності України і дотепер чисельність населення скоротилась більше, як на 22%, що є результатом зниження загального рівня народжуваності, збільшення рівня смертності та посилення міграційної активності населення. Також на чисельність населення країни суттєво вплинула анексія АР Крим та військові дії на сході держави. За останні роки найбільші негативні демографічні зміни відбулись у Донецькій, Луганській, Закарпатській, Кіровоградській, Рівненській та Чернівецькій областях. Різко скоротилося населення працездатного віку. Найбільше скоротилась чисельність у Чернігівській, Донецькій, Дніпропетровській та Житомирській областях. Також збільшилась чисельність населення працездатної групи у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Чернівецькій областях, а також м. Києві. За даними Державної служби статистики України, у 2017 році рівень зайнятості населення становить 56,8%, працездатного населення – 64,2%, населення у віці 25-29 років – 69,8%, населення у віці 15-24 роки – 27,0%. Найбільший рівень зайнятості населення спостерігаємо у віковій групі 40-49 років (78,2%) та 30-39 років (76,6%), найменший – у населення вікової групи 60-70 років (14,3%). Низький рівень зайнятості населення у групах 15- 24 роки та 60-70 років зумовлений невисоким рівнем конкурентоспроможності на ринку праці. Показник рівня зайнятості населення у віці 15-70 років знизився приблизно на 2 % в порівнянні з 2015 роком. Рівень зайнятості серед працездатних осіб у 2017 році не перевищував 66% [16-20].

Стає очевидним, що проблема зайнятості населення потребує ретельного вивчення і постійного контролю, оскільки зростання рівня зайнятості супроводжується скороченням рівня безробіття, який сьогодні є досить високим і загрожує державі ростом рівня бідності та провокує низку негативних соціально-економічних процесів, які сприяють зниженню соціальної безпеки держави.

Регресивні тенденції, що зараз простежуємо у структурі зайнятості населення, свідчать про відсутність ефективного цілеспрямованого регулювання держави. Ці процеси є результатом пасивного державного втручання та відображенням стихійності ринку праці і намаганням учасників ринку до цього пристосуватися. До активних заходів державного втручання належать усі методи боротьби не з безробіттям, а із потенційною загрозою втратити роботу. Тому з метою конструктивних змін у структурі зайнятості доцільним є застосування системи активних заходів, яка спрямовуватиметься на підвищення конкурентоспроможності робочої сили; підтримка ефективної її пропозиції та розширення попиту на неї; інтенсифікація робочої сили перерозподілу між територіями, видами економічної діяльності, типами зайнятості для підвищення ефективності праці та стимулювання галузей з інноваційним складником діяльності. І тут не остання роль відведена освітній сфері.

Сучасна освіта має орієнтуватися на інноваційну економіку, розвиток людини, запити міжнародного ринку праці. Іншими словами, вона повинна відповідати інтересам економіки, суспільства та окремих людей.

Держава має стимулювати розкриття економічного потенціалу науки, але перед цим – чітко визначити "точки зростання" економіки й стимулювати спрямування інтелектуальних та матеріальних ресурсів в найперспективніші галузі економіки. Державі належить головна роль у встановленні партнерських відносин між приватним бізнесом та освітою, ініціатива у створенні мережевих структур, що пов'язували би дослідницькі центри, провідні ЗВО та бізнесові організації. Наука, освіта та бізнес мають бути інтегровані у єдину систему. І нарешті головне – спрямування політичної волі на те, щоб розвиток держави був підпорядкований триєдиному ланцюгу – "конкурентоспроможна особистість - конкурентноздатна освіта - сильна економіка".

Для досягнення цієї мети необхідно переглянути кількість закладів вищої освіти, а також напрямів і спеціальностей, привести їх у відповідність до потреб держави; встановити рівні градації закладів вищої освіти, розробити відповідні положення і провести акредитації закладів освіти на відповідність цим положенням тощо. Контроль якості повинен зосередитися не тільки на навчальному процесі, кадрах, науково-методичному забезпеченні, матеріальній базі а, насамперед, на контролі знань студентів, визначаючи їхню компетентність і спроможність задовольняти вимоги ринку праці; забезпечити прямий зв'язок між сферою освіти і ринком праці.

До основних напрямків державного регулювання зайнятості населення в контексті стійкого економічного зростання України пропонуємо віднести такі:

1. Підвищення інвестиційної активності у всіх секторах економіки.

Як показує аналіз стану ринку праці в Україні, створення робочих місць залежить не тільки від наявності інвестицій, а ще й від їх розміру. Нині в Україні розмір інвестицій є недостатнім для того, щоб поліпшити ситуацію на ринку праці, та має тенденцію до скорочення. Поліпшення співвідношення розміру інвестицій та зайнятості вважають можливим за умови реформування державної інвестиційної політики у напрямку впровадження в інвестиційну сферу державних цільових програм, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, а також банківського кредитування галузей, що визначені як пріоритетні [21, с 88].

2. Стимулювання відтоку капіталів за кордон, який спричиняє вилучення інвестиційних ресурсів з вітчизняного виробництва і скорочення робочих місць та стимулювання їх припливу. Варто підвищити ефективність системи валютного контролю в Україні, використовуючи договори страхування ризику неповернення переведеної за

імпортними контрактами іноземної валюти; розробити процедуру повернення незаконно вивезених коштів тощо.

3. Формування інституту банкрутства, що сприяв би підвищенню мотивації до більш ефективних форм господарювання. Для цього необхідно розробити і прийняти національну концепцію механізму банкрутства і створити відповідну економіко-правову базу та організаційну структуру; удосконалити методику антикризової діагностики стану суб'єктів господарювання шляхом оцінення потенціалу запобігання банкрутству тощо.

4. Реструктуризація та рекапіталізація банківської системи з метою підвищення її надійності та дієздатності відповідно до потреб реального сектора економіки в кредитуванні.

5. Проведення пільгової кредитної та податкової політики щодо підприємств, які збільшують кількість робочих місць і надають їх соціально незахищеним групам незайнятого населення (жінкам, молоді, інвалідам); надання дотацій підприємствам, що зобов'язуються підтримувати певний рівень зайнятості.

6. Запровадження маркетингового підходу до регулювання ринку праці та безробіття, який полягає у реалізації маркетингу праці через послуги посередників (державних і приватних), що базуються на інформації про ринок, впливі як на пропозицію, так і на попит. Для цього слід розвивати інформаційну систему ринку праці, яка об'єднала б заклади освіти, кадрові служби підприємств, кадрові агенції, центри зайнятості регіонів; розробити та впровадити правове і методичне забезпечення вивчення сегментів роботодавців на основі психологічних, економічних, соціальних факторів; стимулювати попит на робочу силу шляхом підвищення якості надання послуг роботодавцям з підбору і навчання працівників.

Необхідність швидкого економічного зростання в умовах скорочення чисельності населення потребує покращення умов і посилення стимулів формування трудового потенціалу та максимально ефективного його використання. Основним напрямом політики, спрямованої на досягнення зазначеної мети, є розширення меж економічної активності і створення можливостей максимально великій частині населення брати участь в економічній діяльності, забезпечення гідних умов праці, сприяння набуттю високого рівня освіти та кваліфікації, підтримка здоров'я нації.

Безпосереднім важелем впливу на трудовий потенціал може стати перехід до моделі розвитку економіки, що спирається не на його дешевизну, а на високу якість.

Запровадження в Україні моделі економіки з дорогою робочою силою повинно спиратися на такі принципи:

- соціальної справедливості (ефективну працю мають належно оплачувати);
- створення соціальної структури європейського типу (з низьким рівнем бідності та майнового розшарування і з численним середнім класом);
- повномасштабної системи соціального страхування;
- мотивації активної поведінки на ринку праці (зокрема через набуття високого рівня освіти і кваліфікації, збереження здоров'я, продовження трудової діяльності після досягнення пенсійного віку);
- протидії масштабній трудовій та стаціонарній (виїзд на постійне місце проживання) еміграції робочої сили.

Проведення реформи соціальної сфери, яка повинна охопити всі її складники – від соціального страхування і соціальної допомоги до управління та фінансування освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, має забезпечити високі доходи від зайнятості населення.

Регулювання зайнятості не може повністю лягати на плечі держави, враховуючи стан українського бюджету. Проте державі належить домінуюча роль співпраці і взаємодії роботодавців, профспілок, місцевих органів влади в забезпеченні повної й ефективної зайнятості. Її головна роль полягає в тому, щоб здійснити стратегічне бачення проблеми

розвитку людських ресурсів у довгостроковому плані, реалізувати розроблену стратегію, зокрема за допомогою ринкових механізмів.

Гнучке поєднання державного регулювання й ринкового самоврядування, особливо зараз забезпечує, з одного боку, пом'якшення витрат етапу реформування, а з іншого – організований відхід від централізованого управління до соціального партнерства держави, роботодавців і органів місцевої влади.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, є підстави говорити про необхідність формування інноваційної моделі ринку праці, особливість якої полягає у відкритості та гнучкості до реалізації нових ідей, новітніх технологій, які на перше місце виносять якісні, а не кількісні характеристики економічно активного населення. Отже, державне регулювання зайнятості населення постає одним з найважливіших чинників стійкого економічного зростання України, адже розвиток економіки держави визначається наявними людськими ресурсами, їх здібністю до ефективної праці, а також наявністю умов для її здійснення. Тому людський розвиток визнаний стратегічним напрямом світової динаміки, а людський капітал – пріоритетним об'єктом інвестування. Враховуючи сучасний стан у сфері праці та зайнятості в Україні, спричинений економічною кризою, пріоритетними напрямками державного регулювання зайнятості мають стати проведення економічної політики в інтересах зайнятості та регулювання безробіття.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення факторів інноваційного розвитку ринку праці та ролі на ньому конкурентноздатної особистості задля забезпечення гідного життя населення.

Література

1. Богиня Д. П. Концептуальні підходи до визначення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці. *Україна: аспекти праці*. 1999. №6. С. 3-6.
2. Безтелесна Л. І., Юрчик Г. М. Макроекономічні закономірності функціонування національного ринку праці. *Статистика України*. 2012. № 1(56). С. 22–27.
3. Гришнова Е. А., Азьмук Н. А. Развитие человеческого капитала и трансформация форм занятости: взаимовлияние и взаимообусловленность. *Демографія та соціальна економіка*. 2014. № 1 (21). С. 85–97
4. Заяць Т. А. Модернізація соціально-трудових відносин України: пріоритетні напрями та принципи реалізації. *Демографія та соціальна економіка*. 2013. № 2. С. 179–192.
5. Лібанова Е. М. Нова ідеологія національного розвитку. *Економіка України*. 2013. № 4. С. 90–92.
6. Лісогор Л. С. Формування ринку праці в Україні : монографія .К.: Ін-т економіки НАНУ, 2003. 296 с.
7. Рофе А. И. Рынок труда, занятость населения, экономика ресурсов для труда . М.: ЛИСК, 1997. 245 с.
8. Семикіна М. В. Механізми зайнятості в умовах інноваційних змін: мотиваційний аспект : монографія. Кіровоград : Кіровоград. нац. техн. ун-т, 2015. 210 с.
9. Семів Л. К., Гузар У.Є. Трудова діяльність в економіці знань: підходи до оцінки впливу знанневих факторів. *Регіональна економіка*. 2011. № 3. С. 131–140.
10. Гаршина О. С. Державна політика зайнятості населення. *Економіка та держава*. 2006. №1. С.77-80.
11. Stiglitz J. The Roaring Nineties: Seeds of Destruction . London : Allen Lane, Penguin, 2003. 389 p.
12. Schumpeter J. The Theory of Economic Development . Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1934. 255 p.
13. Лібанова Е. М. Ринок праці. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 224 с.

14. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. М.: Academia, 1999. 548 с.
15. Лаушкін О. М. Трансформація зайнятості в умовах нової економіки: автореф. дис. канд. екон. наук Вінниця, 2015. 20 с
16. Економічна активність населення України 2015: Стат. зб. К.: Державна служба статистики України, 2016. 201 с.
17. Економічна активність населення України 2016: Стат. зб. К.: Державна служба статистики України, 2017. 211 с.
18. Економічна активність населення України 2017: Стат. зб. К.: Державна служба статистики України, 2018. 221 с.
19. Статистичний щорічник України за 2015 рік . Держслужба статистики України. К., 2016. 575 с.
20. Статистичний щорічник України за 2016 рік / [за ред. І. М. Жук]; Держслужба статистики України. К., 2017. 586 с.
21. Герасимчук В. І. Проблеми трансформації зайнятості і розвитку ринку праці України (методологія, аналіз, шляхи вдосконалення) . К.: Вид-во «ТОВ «Принт-Експрес», 2001. 503 с

References

1. Bohynya D. P.(1999). Kontseptual'ni pidkhody do vyznachennya konkurentospromozhnosti robochoyi syly na rynku pratsi. *Ukrayina: aspekty pratsi, –Ukraine: aspects of labor*, 6, 3-6 [in Ukrainian].
2. Beztesna L. I. Yurchyk H. M. (2012). Makroekonomichni zakonomirnosti funktsionuvannya natsional'noho rynku pratsi. *Statystyka Ukrayiny – Statistics of Ukraine*, 1(56), 22–27 [in Ukrainian].
3. Hryshnova E. A., Az'muk N. A (2014).. Razvytye chelovecheskoho kapytala y transformatsyya form zanyatosty: vzaymovlyyanye y vzaymoobuslovlennost'. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*, 1 (21), 85–97 [in Ukrainian].
4. Zayats' T. A.(2013). Modernizatsiya sotsial'no-trudovykh vidnosyn Ukrayiny: priorytetni napryamy ta pryntsypy realizatsiyi. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and social economy*, 2, 179–192 [in Ukrainian].
5. Libanova E. M. (2013). Nova ideolohiya natsional'noho rozvytku. *Ekonomika Ukrayiny – Ukraine economy*, 4, 90–92 [in Ukrainian].
6. Lisohor L. S.(2003). Formuvannya rynku pratsi v Ukrayini : monohrafiya. K.: In-t ekonomiky NANU, 296 [in Ukrainian].
7. Rofe A. Y.(1997). Rynok truda, zanyatost' naselenyya, ékonomyka resursov dlya truda.M.: LYSK, 245 [in Russian].
8. Semykina M. V.(2015). Mekhanizmy zaynyatosti v umovakh innovatsiynykh zmin: motyvatsiyyny aspekt : monohrafiya. Kirovohrad: Kirovohr. nats. tekhn. un-t, 210 [in Ukrainian]
9. Semiv L. K., Huzar U. YE.(2011). Trudova diyal'nist' v ekonomitsi znan': pidkhody do otsinky vplyvu znannyevykh faktoriv. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 3, 131–140 [in Ukrainian].
10. Tarshyna O. S. (2006). Derzhavna polityka zaynyatosti naselennya . *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 1, 77-80 [in Ukrainian].
11. Stiglitz J.(2003). The Roaring Nineties: Seeds of Destruction. London : Allen Lane, Penguin. 389
12. Schumpeter J. (1934). The Theory of Economic Development . Cambridge, Mass: Harvard University Press, 255
13. Libanova E. M. (2003). Rynok pratsi. K: Tsentr navchal'noyi literatury, 224 [in Ukrainian].

14. Bell D.(1999). Hryadushchee postyndustrial'noe obshchestvo. Opyt sotsyal'noho prohnozyrovanyya. Per. s anhl. M.: Academia, 548 [in Russian].
15. Laushkin O. M. (2015). Transformatsiya zaynyatosti v umovakh novoyi ekonomiky: avtoref. dys. kand. ekon. nauk Vinnytsya, 20 [in Ukrainian].
16. Ekonomichna aktyvnist' naselelnyya Ukrayiny 2015. (2016): Stat. zb. K.: Derzhavna sluzhba s statystyky Ukrayiny, 201 [in Ukrainian].
17. Ekonomichna aktyvnist' naselelnyya Ukrayiny 2016. (2017): Stat. zb. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, 211 [in Ukrainian].
18. Ekonomichna aktyvnist' naselelnyya Ukrayiny 2017. (2018): Stat. zb. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, 221 [in Ukrainian].
19. Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2015 rik. (2016). Derzhsluzhba statystyky Ukrayiny. K., 575 [in Ukrainian].
20. Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2016 rik. (2017). Derzhsluzhba statystyky Ukrayiny. K., 586 [in Ukrainian].
21. Herasymchuk V. I. (2001). Problemy transformatsiyi zaynyatosti i rozvytku rynku pratsi Ukrayiny (metodolohiya, analiz, shlyakhy vdoskonalennyya). K.: TOV «Prynt-Ekspres», 503 [in Ukrainian].